

ФАИНА ПАВЛОВНА БОТОВА

Жердевскэ 57-дохи хунгуулин округоо Арадай Хуралай депутата кандидат Ф.П.Ботова Эрхүүгэй областдо түрэнэ намтартай. 1972 ондо Эрхүү хотын медицинскэ институтдай эмшэлэлгын факультет эрхмээр дүүргэжэ гараан. Удаань Буряад Республика руу эльгээгдэж, практичкэ врач-невропатологдор хүдэлжэ байтараа, Москва хотын 1-дэхи медицинститудай клиничкэ ординатурада нурахаа ошон байна. Нуралсалаа эрхмээр түгэсхэнэйгөө удаа БСМП-гэй неврологичкэ таһагыг толгойлоо. Харин 1994 ондо хотын стационарна 1-дэхи нэгдэлэй ахмад врачай тушаалда томилогдоо.

Энэ тушаалда томилогдон үдэрһөө хойшо Ф.П.Ботова тон ханамжатайгаар, үсэд нэтэрүү оролдог гаргажа, больницын «шарайе» найн тээшнэ хубилганын тон элээр харагдана. Тэрэнэй гэршэ - Ф.П.Ботовагай «Буряад Республикын арадай врач» гэхэн нэрэ зэргэ. Иймэ ехэ алдар нэрэ - хэжэ ябаан мүнхэ хэрэгэйнь аша габьяа мүн.

Эмшэн хүнэй үүргэ ямаршье үе сагта арад зоной дунда ходоодо хүдэлгэдэг, сэнгэдэгэ байһанын мэдээжэ. Илангаяа түрэлхин оюун бэлитэй, энэ дэлхэй дээрхи эрэмдэг бэстэй, үшэн, хабшан зоной зоболоние усаджа, сэнгэшгүй буян хэдэ эмшэдэй габьяа тон хүндэтэй. Фаина Павловнае тиимэ эмшэдэй эрхмэй нэгэнини гэжэ хэлэхэдэ, бидэ нэгэшье алдуу хэжүгүбди. Мүнөөнэй хөмөрөөтэй, хүндэ хүшэр сагта - хүн зоной бэ бээдэ хоролхожо, атааржа байхада, хэн нэгэшье муу сэдхэл сэдхэжэ байнгүй, бодото дээрэн боди сэдхэлээр хүн түрэлтэндэ туһална? Үнөөхил эмшэн ааб даа! Тиимэһээ Фаина Павловна Ботовагай үйлэдэжэ ябаан буюнта хэрэгье хүн зон хүсэд ойлгохон дамжаггүй. Хэрбээ энэ хүнэй депутат болоо һаан, эндэр дээрһээ хии таамаг, худал хуурмаг шашахынь бу хүлээтэй! Эмшэн, аргашан хүн нэн түрүүн хүндэ туһалхаа оролдодог ха юм. Тиимэһээ Ф.П.Ботова түбхын түрүүндэ сондо ямар аргаар туһалха тухайгаа бодохо.

Фаина Павловнагай тус больница толгойлоо захалһанын хүдлээр, эндэ тон ехэ хубилалтанууд болоо. Нэгдэхээр, больницын материално-техничкэ талан гүйсэд шахуу хангаданхай. Хоёрдохор, мүнөө үеын шэнэ-шэнэ, тусхай аппаратуранууд - шэнэ сагай шэнжын үрэ - тус больницада ашагдана. Жэшээндэ, зүрхэнэй, дотор органуудай мүн бусад хүнэй бэеын үбшэнүүдые эдирүүлэн тодорхойлогын УЗИ аппаратууд.

Гэхтэй хамта, Ф.П.Ботовагай хүтэлбэрлэжэ ябаан коллектив ахмад врачай тон ехээр хүндэлдэг юм. Тиигэнгүй яахад, ахмад врач коллективэ тон зүб урасхалаар ударидан ябана ха юм.

Тиимэһээ энэ хүн ганса коллективэ хүтэлбэрлөөд дүүрэхэ бэшэ, харин түрэл республикыгаа хүн зоной тада хаража, тэдэнэ Арадай Хуралай дэргэдэ түлөөлхэ дүүрэн аргатайнь тон эли байна.

АЛБАН ТУШААЛТАДАЙ ААШАНАА ХАМГААЛХАБДИ

Арадай Хуралай депутата кандидат Алексей Федорович Мамонтов, 49 наһатай, гэр бүлэтэй, 4 үхибүүтэй. Юрисконсульт.

Буряад Республикын промышленнигуудай болон олзын хэрэг эрхилэгшэдэй холбооной «Содружество» гэхэн хаамал акционернэ бүлгэм.

хунгалтын урда тээхи үндэһэн хараһаань:

Буряад ороние шахардуу байдалһаа имагтал шэнэ бодомжотой политигууд гаргаха!

Шахардуу байдалһаа шадал хүсэтэйгөөр гараха, богони болзорто найн нуудал байдалтай регион болохын тула бухы юмэн Буряад орондо бии. Мүнөөдээрэ гансал юмэн үгы: арад зоноо хайшань, хайшан гээд хүтэлхээ мэдээдэг, мүн өөрынгөө хармаан ба коттеджүүд тухай ханаата болодоггүй хүтэлбэри үгы.

Мүнөөнэй шатада Арадай Хуралай депутатуудай гол зорилго - Хурал хадаа Буряад ай бухы шатын засагта Правительствын албан тушаалтадай аппарата хинаха асар хүсэн болохо жэшээтэй. Мүнөөнэй эрхэ байдалда Арадай зоорие али олон тээһэнэ үрин тараажа байхадань, манай парламентада ёһо гурим бодотор баримталха политигууд-юристүүд хэээ хээзэнэйхнээ хэрэгтэй.

нэгдэхээр гээд, өөрынгөө аша туһада хуулан татахаа мэдээдэг албан тушаалтадай бэшэ, харин бухы хүн зоной тала бариха бодомжотой хуулинуудые имагтал юристүүд зохохо аргатай.

хоёрдохор, бухы шатын албан тушаалтадай эдэ хуулинуудые хэр сахижа байһынь, юрын эрхэтэдэй ядарал дээрэ тэдэни таршалуулахгүйн, бюджетэй мүнэнэй яажа гаргашалаһынь саг соонь, түргэнөөр гансал юристүүд хинан шалгаха аргатай.

Хэрбээ намтай суг Жердевскэ округоор хунгалтада тэмсэгшэдэй үйлсэ

гудамжанууды асфальтаар хушахабди, гэр байра заһабарилхабди гээ һаань, түлөөлгүэй эмшэлгэ найдуулаа һаань, сэхэ хэлэхэб: эдэ кандидатууд танда бүтэшгүй юмэ найдуулаа. Е.Хан-халаев, В.Морозов мэтэ миллиардерүүдэй хээгүй юмые Ботова бидэ хоёр мэтэ юрын албатад яагаад бүтээбэ гээшэбди.

Хуралда манай зорилго - хүн зоноо хэрэгтэй хуулинууды зоёон абалга. Мэргэжэлтэ юрист гү, али врач энэни эрхмээр хээ гү - бодожо үзөөрэй.

Миний ханамжа гэхэдэ, Хуралда юристүүдэй бэшэ, харин элдэб түрэлэй албан тушаалтадай, багшанарай, врачнуудай байгаа сагта Та ходо албан тушаалтадай мэхэ гоходо орожо ябахат.

Бидэ Арадай Хуралда хунгалтада командаараа зорёбди, юуб гэбэл гансаараа һаа - бүтэмжгүй. Имагтал үнэн сэхэ, мэдээс эхэтэй Октябрьска районой прокурор байһан В.И.Марков хүртээр гансаараа тэндэ юушье бүтээжэ шадлаагүй. Сугтаа бидэ - нэгэ хүсэн, албан тушаалтадай аашаһаа юрын эрхэтэды хамгаалахбди.

ШАГНАЛНУУД

Республикын Хүдөө ажахыда удаан жэлдэ үрэ бүтээсэтэйгээр ажалһанайнь түлөө Буряад Республикын Арадай Хурал 1998 оной апрелин 30-най Тогтоолоор Буряад Республикын Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрствын таһагыг даагша - ахамад бухгалтер **ОГЛОВА Елена Владимировна** Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

Элүүры хамгаалгын ал-банда эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө болон ажал ябуулгын 50 жэлэй ойн баяртайнь дашарамдуулан Буряад Республикын Арадай Хурал 1998 оной майн 6-най Тогтоолоор Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба гэбэл:

1. **ПАРШКОВА Александра Ивановна** - дайнай ветерануудай Буряадай Республиканска госпиталин врач-кардиолог;

-Удаан жэлдэ үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө болон түрэнөөр 50 жэлэйнь ойн баяртай дашарамдуулан шагнаба гэбэл:

1. **ДАРАЕГА Мэдыгма Гуроевна** - Буряад Республикын Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрствын ахмад мэргэжэлтэ;

Республикада мэргэжэл эхэтэй кадрууды бэлдэлгэдэ габьяатай байһанайнь түлөө болон түрэнөөр 60 жэлэйнь ойн баяртай дашарамдуулан шагнаба гэбэл;

1. **БИЛУЕВ Семен Иннокентьевич** - Буряадай гүрэнэй Хүдөө ажахын академин профессорэй уялга дүүргэгшэ, хүдөө ажахын эрдэмэй доктор.

БУЛТА НЭГЭДЭБЭЛНАЙ, ИЛАЛТА ТУЙЛАГДАХА!

Жердевскэ хунгуулин 57-дохи округоор Буряад Республикын Арадай Хуралай депутата кандидат Черепанов Виктор Алексеевич иигэжэ бата элигэнэ.

Тэрэ 1958 оной февруалин 8-дэ түрэнэ, 40 наһаа гүйсэнхэй. Гэр бүлэтэй, хоёр хүүгэдтэй, басаган хубүүн хоёрын 4-дохи хургуулада нурана. Нүхэр нь - гэрэй эзэн эхэнэр. Шэтын областин Хөлгын районой Аринур нууринда хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрэнэ. 1973 ондо Буряад орондо, тэрэ тоодо 20 жэлын Улаан-Үдэдэ ажаһууна.

Ажадалһаа намтар Таловкын түмэр-бетон түхээрлгын заводто слесарь-сантехникэй нурагшаар эхилһэн. Хэлхээ холбооной тусхай частыда сэргэй алба гараһанай удаа БМ-ай Буряадай участогай Нижнеангарскын хэлхээ холбооной дистанцида ажаллаа. Нүүлээрн Буряадай радиотелецентрэд радиотелемеханикаар хүдэлэе. Олонытын - политичкэ ажабуулгада эдэбхитэй байһанайнгаа түлөө комсомолой түтөөкөөр Буряад Республикын КГБ-дэ ажаллааар зууршалагдан юм. Тиин 1982 ондо сэргэй контрразведкын органуудта эльгээгдэ. 1991 ондо Буряадай МВД-дэ ажалда ороо,

удаань 1993 оной август соо пенсидэ гараа. Албанһаа таһалгараггүйгөөр Буряадай багшанарай институтай түүхын факультет 1989 ондо дүүргэһэн байна.

Удаань В.А. Черепанов «Эмчи» фирмын гүйсэдхэхэ директорээр, Буряадай тамуужанай ахмад мэргэжэлтээр ажаллаа. 1996 оной сентябрь соо «Крокус» гэжэ худалдаа наймаанай-үйлэдбэриин агентствын Буряадай филиалай директорээр томилогдоо. 1998 оной февруалин 21-дэ АДПР-эй Буряадай республиканска эмхин координатораар хунгагдан, тийхэдэ энэл жэлэй апрель нара соо Россин Гүрэнэй Дүүмын депутат В.В.Богатовай туһалагшаар томилогдон байна.

Мүнөө үедэ Виктор Алексеевич Черепанов түб хотын, республикын хэмжээнэй олонитын политичкэ ажабуулгада тон эдэбхитэйгээр хабаадана. Россин Гүрэнэй Дүүмын депутатай олонитэ-тэй уулзалганууды хүтэлбэрийдэг һэн тула, эрхэтэдэй элдэб шухала асуудалнууды шиидхэлгэдэ горитой туһа хүргэдэг.

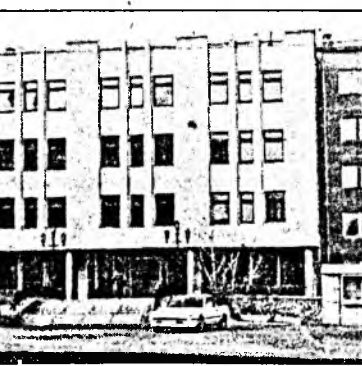
Тэрэнэй программын гол удаха гэбэл: экономико арад зоной аша туһада; залуу үетэндэ сүлөө сагаа үнгэргэхэ, нураха,

ажаллаха эрхэ байдал байгуулга; Эхэ оройнгоо ажана тэнюун байдалай түлөө ажалда зориулан сондо, мүн эрэмдэг бэстэй хүнүүдтэ анхарал; пенсионно хангалгы на-рижуулан хайжаруулга; хүдөө ажахы дэмжэхэ; таряшадай газар хамгаалга; арад зондо хулгайлагдан нөөсэлэг-нүүдынь бусааха; пред-приятинуудай (бухы түхэлэй зоорин) директорнууды салин түлэлгы хожом-дууланайнь түлөө уголовно харюусалгада хабаадуула, дирекцин юрын ажаллаһаа урид мүнэ абаха эрхгүй гурим тогтоохо, Буряад оройн эрхэтэн бүхэндэ нэрэ түрэтэй ажабайдал хангаха.

УНШАГШАД БУ ТАҢАЛДАГ ЛЭ!

хуралсалай жэлэй түгэсхэлдэ, майн 27-до, манай гүрэн Бүхэроссин библиотекнүүдэй үдэр тэмдэглэдэг гэшэ. Энэ һа й н д э р т э й д а ш а р а м д у у л а н, Э а и р ш ү ү л э й р е с п у б л и к а н с к а б и б л и о т е к э «Буряад оройн библиотекнүүд», «Э д и р ш ү ү л э й б и б л и о т е к э е р э з д ү й с а г а й х а р а а г а р» г э х и н в ы с т а в к э н ү ү д ы е эмхидхэнхэй. Гадна эдир уншагшад уран зоёолшодтой, «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетын журналистнуудтай, залуу поэт, композиторнуудтай уулзалганууды үнгэргэдэг юм. Сагай эрилтээр хүдэлхэ арга боломжонууды хэр-рэгэн ажаллаа ябуулдаг библиотекнүүдэй үүргэ мүнөө үедэ ехэ. Тиимэһээ номой сангай дэргэдэ саг үргэлжэ элдэб хэмжээ ябуулганууд, һонирхолтой уулзалганууд үнгэргэдэг гэшэ. «Манай Эдиршүүлэй республиканска библиотекэдэ жэл бүри нарын нэгэ дахин «Уншагшад үдэр», «Найдэрэй - үдэшэ», «Мэдээсэлэй үдэр» гэхэн бусад тусхай үдэрнүүд эмхидхэгдэдэг юм.

Байгша оной май на-рада Буряад Республикын байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойн баярта зориулагдан хэмжээ ябуулганууд үнгэргэдэнэ. Эдиршүүлэй республиканска библиотекэ Буряад Республикын хото хүдөөгэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэды мэргэжэлтэ һайндэрөөрн амаршална. Хэды ороо байдалай тохёолдоошье һаа, нураха хүсэлтэйшүүлэе, эрдэм шудалагшадые дэмжэжэ байһан ажаллаа амжалтатайгаар ябуулжа, элүүр энхэ, зол жаргалтай байхыетнай хүсэһэдди! Номой сангуудта уншагшад бу таһалдаг лэ!

А. ХАНДИРОВА, ГРЮБ-ай хизаар ороноо шэнжэлэгшэдэй кафедрин ахмад библиотекарь. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эдиршүүлэй республиканска библиотекын байшан.

Улаан-Үдэ хотын хунгуулин округуудаар Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатта кандидатуудаар бүридхэлдэ абтагшадта БГТРК-да майн 27-ноо июниин 19 болотор түлбэриггүйгөөр эфиртэ гараха сагай үгтэнэн тухай

ГРАФИК

№	Округой нэрэ	Округой дугаар	Бүридхэлдэ абтаһан канд. тоо	һара, үдэр	
				ТВ (18.35-19.00)	РВ (6.40-7.00)
1.	Молодежно	41	12	июниин 15	майн 28
2.	Индустриальна	42	10	июниин 11	июниин 16
3.	Центральна	46	10	июниин 18	июниин 8
4.	Удинска	48	10	июниин 8	июниин 11
5.	Текстильнэ	52	11	июниин 19	июниин 10
6.	Советскэ	60	10	июниин 17	июниин 9
7.	Строительна	55	7	майн 28	июниин 3
8.	Зареченскэ	61	8	июниин 5	июниин 1
9.	Телецентровскэ	50	8	июниин 9	майн 27
10.	Жердевскэ	57	8	июниин 1	июниин 15
11.	Шишковско	39	7	июниин 10	июниин 19
12.	Железнодорожно	40	5		
13.	Заводской	43	5	июниин 3	майн 29
14.	Школьно	45	7		
15.	Геологическа	49	7	июниин 4	июниин 18
16.	Дальневосточно	51	5		
17.	Восточно	47	5	майн 27	июниин 4
18.	Пролетарска	44	6		
19.	Студенческэ	54	6	июниин 16	июниин 5
20.	Краснофлотско	56	7		
21.	Южный	58	4	июниин 2	июниин 2
22.	Межрайонно	62	7		
23.	Ранжуровска	59	8	майн 29	июниин 17
24.	Пищевой	53	5	майн 29	июниин 17

Улаан-Үдэ хотын хунгуулин округуудаар Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатта кандидатуудаар бүридхэлдэ абтагшадта БГТРК-да майн 27-ноо июлиин 19 болотор түлбэритэйгөөр эфиртэ гараха сагай үгтэнэн тухай

ГРАФИК

№	Округой нэрэ	Округой дугаар	Бүридхэлдэ абтаһан канд. тоо	һара, үдэр	
				ТВ (18.00-18.30)	РВ (6.15-6.35)
1.	Молодежно	41	12	июниин 2	июниин 3
2.	Индустриальна	42	10	июниин 16	июниин 17
3.	Центральна	46	10	июниин 5	майн 28
4.	Удинска	48	10	июниин 18	июниин 11
5.	Текстильнэ	52	11	июниин 9	июниин 2
6.	Советскэ	60	10	июниин 15	июниин 8
7.	Строительна	55	7	июниин 4	июниин 16
8.	Зареченскэ	61	8	майн 29	июниин 4
9.	Телецентровскэ	50	8	июниин 19	июниин 9
10.	Жердевскэ	57	8	майн 28	июниин 15
11.	Шишковско	39	7	июниин 11	майн 27
12.	Железнодорожно	40	5		
13.	Заводской	43	5	июниин 10	июниин 1
14.	Школьно	45	7		
15.	Геологическа	49	7	июниин 1	майн 29
16.	Дальневосточно	51	5		
17.	Восточно	47	5	июниин 17	июниин 5
18.	Пролетарска	44	6		
19.	Студенческэ	54	6	июниин 3	июниин 10
20.	Краснофлотско	56	7		
21.	Южный	58	4	майн 27	июниин 19
22.	Межрайонно	62	7		
23.	Ранжуровска	59	8	июниин 8	июниин 18
24.	Пищевой	53	5		

Улаан-Үдэ хотын хунгуулин округуудаар Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатта кандидатуудаар бүридхэлдэ абтагшадта «Бурятия» газетэдэ майн 27-ноо июниин 19 болотор идхалгын материалнуудай хэблэгдэхэ талмай үгтэнэн тухай

ГРАФИК

№ п/п	Округой нэрэ	Округой дугаар	Бүридхэлдэ абтаһан канд. тоо	Материалуудай хэблэгдэхэ һара, үдэр	
				түлбэриггүй	түлбэритэ
1.	Молодежно	41	12	майн 30	июниин 19
2.	Индустриальна	42	10	июниин 10	июниин 16
3.	Центральна	46	10	майн 27	майн 30
4.	Удинска	48	10	майн 28	майн 27
5.	Текстильнэ	52	11	июниин 3	июниин 13
6.	Советскэ	60	10	июниин 18	июниин 10
7.	Строительна	55	7	июниин 4	июниин 6
8.	Зареченскэ	61	8	июниин 13	июниин 4
9.	Телецентровскэ	50	8	июниин 19	майн 28
10.	Жердевскэ	57	8	июниин 9	июниин 12
11.	Шишковско	39	7	июниин 5	июниин 11
12.	Железнодорожно	40	5		
13.	Заводской	43	5	июниин 17	июниин 5
14.	Школьно	45	7		
15.	Геологическа	49	7	июниин 16	июниин 17
16.	Дальневосточно	51	5		
17.	Восточно	47	5	июниин 2	июниин 9
18.	Пролетарска	44	6		
19.	Студенческэ	54	6	июниин 12	июниин 18
20.	Краснофлотско	56	7		
21.	Южный	58	4	июниин 11	июниин 3
22.	Межрайонно	62	7		
23.	Ранжуровска	59	8	июниин 6	июниин 2
24.	Пищевой	53	5		

Улаан-Үдэ хотын хунгуулин округуудаар Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатта кандидатуудаар бүридхэлдэ абтагшадта «Буряад үнэн» газетэдэ майн 27-ноо июниин 19 болотор идхалгын материалнуудай хэблэгдэхэ талмай үгтэнэн тухай

ГРАФИК

№ п/п	Округой нэрэ	Округой дугаар	Бүридхэлдэ абтаһан канд. тоо	Материалуудай хэблэгдэхэ һара, үдэр	
				түлбэриггүй	түлбэритэ
1.	Молодежно	41	12	майн 29	июниин 18
2.	Индустриальна	42	10	июниин 19	майн 30
3.	Центральна	46	10	июниин 4	июниин 10
4.	Удинска	48	10	июниин 12	майн 28
5.	Текстильнэ	52	11	июниин 2	июниин 12
6.	Советскэ	60	10	июниин 16	майн 29
7.	Строительна	55	7	июниин 13	июниин 3
8.	Зареченскэ	61	9	июниин 3	июниин 13
9.	Телецентровскэ	50	8	июниин 6	июниин 17
10.	Жердевскэ	57	8	майн 27	июниин 11
11.	Шишковско	39	7	июниин 17	июниин 16
12.	Железнодорожно	40	5		
13.	Заводской	43	5	майн 28	майн 27
14.	Школьно	45	7		
15.	Геологическа	49	7	июниин 18	июниин 19
16.	Дальневосточно	51	5		
17.	Восточно	47	5	июниин 9	июниин 5
18.	Пролетарска	44	6		
19.	Студенческэ	54	6	июниин 10	июниин 4
20.	Краснофлотско	56	7		
21.	Южный	58	4	июниин 11	июниин 2
22.	Межрайонно	62	7		
23.	Ранжуровска	59	8	июниин 5	июниин 9
24.	Пищевой	53	5	майн 30	июниин 6

Буряад Республикын Хуули Буряад Республикада эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанар ба аюулгүй байлга тухай

Тус Хуули эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанар ба хүн зоной элүүр энхэдэ аюулгүй байлгыг хангаха хуули ёһото үндэһэ һуури тогтоодог болон эдэе хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрлэхэ, худалдан абаха, хангаха, хадагалха, зөөхэ, худалдаха ба хаягдалын ашаглаха шатануудта бэлдэхгэшин, наймаалагшын ба ашаглагшын хоорондохи харилсаануудыг тааруулан гуримшуулдаг.

Бүлэг I.

Юрэнхы дүримүүд

Статья 1. Тус Хуулида хэрэглэгдэһэн гол ойлголцууд

Тус Хуулида удаадахи гол ойлгосонууд хэрэглэгдэнэ гэбэл:

эдэе хоолой зүйлнүүд - хүнэй тэрэ зангаарнь гү, али буйлуулагдһан хойнонь эдэе хоолдо хэрэглэдэг зүйлнүүд, архин зүйлнүүд, мүн жажуур;

эдэе хоолой түүхэй эд - ургамалай, амитадай, микробиологическа, мүн минералуудай зүйлнүүд, эдэе хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрлэхын тула хэрэглэгдэдэг уһан, эдэе хоолой түүхэй эдлээ

гарһан этиловэ спирт;

эдэе хоолой нэмэлтэнүүд - эдэе хоолой зүйлнүүдтэ амта шэмэ оруулха зорилготойгоор технологическа гуримаар зорюута хэрэглэгдэдэг байгаалин гү, али холин нилүүлэгдэһэн бодосууд ба холисонүүд;

эдэе хоолдо биологическа эдэбхитэй нэмэлтэнүүд - эдэе хоолтой хамта хэрэглэхын гү, али эдэе хоолой бүридэлдэ оруулхын тула ашаглагдадаг байгаалин (байгаалинхида адирхуу) биологическа эдэбхитэй бодосуудай холисо;

эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд ба хэрэгсэлнүүд - хамнабарин материалнууд ба тэдэнээр бүтээгдэһэн хэрэгсэлнүүд, амһарта, столовын хэрэгсэлнүүд, түхээрэлгэ, приборнууд, эдэе хоолой түүхэй эд болон эдэе хоолой зүйлнүүдые хэрэглэхэ ба ашаглаха үедэ тэдэнтэй холбоотой байдаг үйлэдбэрин-техническэ ба һуудал байдалай хэрэгсэлэй түхээрэлгэнүүд;

эдэе хоолой зүйлнүүдэй, эдэе хоолой

түүхэй эдэй ба тэдэнтэй холбоотой материалнуудай шэнэ янзанууд - тусхай предприти дээрэ түрүүшынхнээ бүтээгдэһэн ба үйлэдбэрилэгдэһэн, тусхай орондо түрүүшынхнээ бэлдэгдэһэн эдэе хоолой зүйлнүүд, эдэе хоолой түүхэй эд ба тэдэнтэй холбоотой материалнууд;

хүүгэдэй эдэе хоолой зүйлнүүд - хүүгэдэй бэе махабадай физиологин онсо байдалда таарамжатай эдэе хоолой тусхай зүйлнүүд;

эдэе хоолой эмнэлгын хүнгэн зүйлнүүд - эмнэлгын ба һэргылэмжын хоолдо зориулагдһан эдэе хоолой тусхай зүйлнүүд;

эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанар - хэрэглэгын юрын эрхэ байдалда эдэе хоолой зүйлнүүдэй болон хүсэ шадалай талаар хүнэй физиологическа эрилтэнүүдые хангаха аргатай эдэе хоолой зүйлэй бүлэг шэнжэ;

эдэе хоолой зүйлнүүдэй аюулгүй байлга - ариг сэбэрэй тогтоогдһон эрилтэнүүдтэ продукцин таарамжатай байлга; тэдэниг сахбал, зоной ажабайдалда ба элүүр энхэдэ аюулта нүлөө үзүүлэгдэхгүй болоно;

эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанар ба аюулгүй байлга тухай үнэмшэлгэ - эдэе хоолой зүйл бэлдэгшын (асарагшын, хайрсаглагшын) тэдэнэй ямар юумэнээ бэлдэгдэһые болон шанарай ба аюулгүйн талаар нормативна ба техническэ документациин эрилтэнүүдтэ харюуһаныг гэршэлһэн документ;

эдэе хоолой зүйлнүүдэй эрьсэс - эдэе хоолой зүйлнүүдые буйлуулагатай, үйлэдбэрлэгдэ табилгатай, үйлэдбэрлэгдэй, худалдан абалгатай, худалдалгатай, дамжуулаг үгэлгэтэй, зөөлгэтэй, хаягдалын ашаглагатай гү, али үгы хэлгэтэй холбоотой ажал ябуулаа;

эдэе хоолой хуурмаг түүхэй эд ба эдэе хоолой зүйлнүүд - зорюута хубилгаһан (дууряжа хэлһэн) ба нюуса шэнжэ шанартай болон продукцин тодорхой түхэл янзын орондо хуурмагаар бүтээгдэһэн эдэе хоолой түүхэй эд ба эдэе хоолой зүйлнүүд;

нормативна документнүүд - эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанарта ба аюулгүй байлга, тэдэниг бүтээхэ, хайрсаглаха, тэмдэглэхэ, хадагалха, зөөхэ, худалдаха, хэрэглэхэ (хаягдалын ашаглаха) ба үгы болгохо эрхэ

байдалуудта, мүн тэдэнэй шанары ба аюулгүй байлгы хинан шалгалгада болон уршгалын арга түхэлүүдтэ уялгата эрилтэнүүдэ тогтоон гүрэнэй стандартнууд, ариг сэбэрэй, ветеринарна ба ургамалай арюун байдалай дүримүүд болон нормонууд;

техническэ документүүд - эдэе хоолой тусхай зүйлүүдэ бэлдэдэг техническэ эрилтэнүүд (технологическа заабари, арга баримта болон документүүдтэ бусад түхэлүүд), нормативна документүүдтэ уялгата эрилтэнүүдтэ үндээн дээрэ эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанарай ба аюулгүйн дүримүүдэ тогтоодог дүримүүд, мүн эдэе хоолой заагдаһан зүйлүүдэ үйлэдбэрлэхэ, хинан шалгах, хадагалха, зөөхэ, худалдаха ба хэрэглэхэ эрхэ нүхэсэлүүдтэ эрилтэнүүд;

эдэе хоолой зүйлүүдэе худалдалга - тодорхой гуримаар эдэе хоолой зүйлүүдэе жаралга, худалдалга, дамжуулан үгэлгэ;

эдэе хоолой зүйлүүдтэ ба эдэе хоолой түүхэй эдэй ади байһыень элрхэйлэлгэ - бүтээгшын нормативна ба техническэ документацида бэшэгдэһэн гү, али эдэе хоолой зүйлүүд тухай мэдээсэл соо заагдаһан нэрэдэ, эхин үндэһэндэ ба дүнгүүдтэ эдэе хоолой зүйлүүдтэ ба эдэе хоолой түүхэй эдэй таарамжатай байһы тодорхойлолог;

хүн зоной эдэе хоолой байдалы, эдэе хоолой зүйлүүдэе, шанары ба аюулгүй байлгы хинан адаглаага - эдэе хоолой шанар муутай зүйлүүдтэ болон хүсэд бэшэ хоолой хүн зоной элүүр энхэдэ муугаар үлөөлэлгы адаглаага, нэргылэлгэ ба усадхагы эмхидхэлгэдэ шэглүүлэгдэһэн эмхидхэлэй, медицинскэ, ариг сэбэрэй-эпидемиологическа, эрдэм-техникын, методологическа болон бусад хэмжээ ябуулануудай байгууламжа;

эдэе хоолой зүйлүүдэе хорлон хубилгалга - хүнэй хоолдо хэрэглэхэ аргагүй болгохо зорилготойгоор эдэе хоолой зүйлүүдтэ үнгэ янээ ба (гү, али) шэнжэ шанар хубилгалга.

Статья 2. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар хуулинууд Россия Федерациин Конституцитай, Буряад Республикын Конституцитай, Федеральна хуулинуудтай, Буряад Республикын хуулинуудтай, тус Хуулинтай болон Россия Федерациин болон Буряад Республикын нормативна хуули ёһото актуудтай зохиладуулан, эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар хуули гуримшуулга бэсүүлэгдэдэг.

Статья 3. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ ба эдэе хоолой түүхэй эдэй эрьсэ

1. Таарамжатай шанартай ба хүнэй ами шаһанда болон элүүр энхэдэ аюулгүй эдэе хоолой түүхэй эд ба эдэе хоолой зүйлүүд эрьсэдэ байжа болоно.

2. Эдэе хоолой түүхэй эдэй ба эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанарай ба аюулгүйн эрилтэнүүдтэ таарамжагүй байһан ушарта, мүн эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнууды болон хэрэгсэлүүдэе үйлэдбэрлэдэ хэрэглэжэ, зүбшэлгүйгөөр эдэе хоолой нэмэлтэ, хоолдо биологическа эдэбхитэй нэмэлтэ, бодосууд ба холисонууды хэрэглэһэн ушарта эрьсэ хорюултай.

Статья 4. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангалга

Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанар ба аюулгүйе хангадаг гээл:

- 1) эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар гүрэнэй гуримшуулгын хэмжээнүүдээр;

- 2) эдэе хоолой зүйлүүдтэ эрьсэ бэсүүлэхэ ажал ябуулгынгаа гол хуби болгон биологическэ нюурнуудай ба хубин олзын хэрэг эрхилдэг эрхэтэдэй эмхидхэлэй, агрохимическэ, ветеринарна, технологическа, инженерно-техническэ, ариг сэбэрэй-лабарита үбшэнүүдтэ эсэргүү, ариг сэбэрэй-ветеринарна ба ургамалай арюун байдалай удаадахи шэглэлтэй хэмжээ ябууланууды үнгэргэлгөөр;

- эдэе хоолой зүйлүүдэе буйлуулхадаа шанартай ба хүнэй элүүр энхэдэ аюулгүй эдэе хоолой түүхэй эд хэрэглэлгэ;

- эдэе хоолой зүйлүүдэе буйлуулхадаа бэлэн продуктуудта аюултай шэнжэ ябуулдаггүй болон һайн шанартай

продуктууды абалгы хангадаг технологическа үйлэ ажалы, түхээрлэнүүдэе, зэр зэмсэгүүдэе ба материалнууды хэрэглэлгэ;

- эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанар муудхаахагүй болон зүбшөөгдэһэн материалнууды хэрэглэжэ, хадагалха, зөөхэ ба худалдаха үедэ тэдэнэй аюулгүйе хангадаг аргануудаар хайрсагалга;

- эдэе хоолой зүйлүүдэе хадагалха ба зөөхэ үедэ тэдэнэй шанары ба аюулгүйе хангадаг эрилтэнүүдэ дүүргэлгэ;

- эдэе хоолой зүйлүүдтэ һайн шанар ба аюулгүйе лаб хангажа, худалдан абагшадта эдэе хоолой эд бараа бага хэмжээгээр худалдалга;

- эдэе хоолой шанар муутай ба аюултай зүйлүүдэе эрьсэһээ гаргалга, тэдэнэй хаягдал ашагалга гү, али үгы хэлгэ;

- эдэе хоолой зүйлүүдтэ эрьссын бүхы шатануудта тэдэнэй шанары ба аюулгүйе үйлэдбэрлгын талаһаа хинан шалгалга;

3. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ эрьссын шатануудта элрхэйлэгдэдэг тус Хуулиин эрилтэнүүдэе эдбэлгы усадхаха хэмжээнүүдэе, мүн заагдаһан эрилтэнүүдэе эдбэлгэдэ зэмэтэй эрхэтэдэ, тушаалта ба юридическэ нюурнуудта эрхэтэдэй - хуули ёһото, захиргаанай ба уголовно харюусалгын хэмжээнүүдэе хэрэглэлгэ;

4. Эдэе хоолой түүхэй эдэй, эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе хоолой нэмэлтэнүүдтэ, хоолдо биологическа эдэбхитэй нэмэлтэнүүдтэ, бодосуудай, тэдэнэй холисонуудай, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнуудай ба хэрэгсэлүүдтэ шэнжэ шанар болон аюулгүй тухай, тэдэни хэрэглэхэ арга нүхэсэл, эдэе хоолой зүйлүүдэе хэрэглэлгэтэй холбоотой үбшэнүүдэе нэргылэхэ хэмжээнүүд, мүн эрилтэ хэрэглэмжэ хангалгын дэлгүүр дээрэ эдэе хоолой шанар муутай ба аюултай зүйлүүдэе, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлүүдэе эрьсэһээ гаргаха талаар абтаһан хэмжээнүүд тухай хүн зондо үргэнөөр мэдээсэлгээр.

Бүлэг II

Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар гүрэнэй гуримшуулга

Статья 5. Гүрэнэй гуримшуулгын байгууламжа

Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар гүрэнэй гуримшуулгы гүйсэдхэхы засагай федеральна зургаанууд болон Буряад Республикын гүйсэдхэхы засагай зургаанууд бэсүүлдэг.

Гүрэнэй гуримшуулгын байгууламжада гүрэнэй хэмжээлэлгэ, ажал ябуулгы (хүдэлмэри ба хангамжа) лицензээр хангалга, уялгата сертификат абалга, гүрэнэй хиналта ба шалгалта, мүн эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар хэмжээнүүдэе зохёон найруулга оролсодог.

Статья 6. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар гүрэнэй хэмжээлэлгэ

1. Хүсэндөө байгаа хуулинуудтай зохиладуулан, гүрэнэй стандартнууды, ариг сэбэрэй дүримүүдэе ба нормонууды, ветеринарна ба ургамалай арюун байдалай дүримүүдэе тогтооһон аргаар эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар гүрэнэй хэмжээлэлгэ бэсүүлэгдэдэг.

2. Россия Федерациин ба Буряад Республикын хуулинуудтай зохиладуулан, гүрэнэй хиналтын ба шалгалтын талаар гүйсэдхэхы засагай федеральна ба республикын зургаанууд Россия Федерациин гүрэнэй стандартнууды, ариг сэбэрэй, ветеринарна ба ургамалай арюун сэбэрэй дүримүүдэе болон нормонууды баталдаг.

Статья 7. Эдэе хоолой зүйлүүдэе үйлэдбэрлэхэ ба худалдаха талаар ажал ябуулгын зарим түхэлүүдэе лицензээр хангалга

Эдэе хоолой зүйлүүдэе үйлэдбэрлэхэ ба худалдаха талаар ажал ябуулгын зарим түхэлүүдэе лицензээр хангалга хүсэндөө байгаа хуулинтай зохиладуулан бэсүүлэгдэдэг.

Статья 8. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе

хоолой түүхэй эдтэ, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнуудта болон хэрэгсэлүүдтэ сертификат абалга

Эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе хоолой түүхэй эдтэ, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнуудта болон хэрэгсэлүүдтэ сертификат абалга хүсэндөө байгаа хуулинтай зохиладуулан бэсүүлэгдэдэг.

Статья 9. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанар ба аюулгүйе хангаха талаар гүрэнэй хиналта ба шалгалта

Бэлэдхэгшын техническэ документацида оруулагдаһан эдэе хоолой зүйлүүдтэ нормонууд ба дүримүүдэе, мүн тэдэнэй шанарта ба аюулгүйдэ эрилтэнүүдэе сахихын түлөө гүрэнэй хиналта ба шалгалты ариг сэбэрэй-эпидемиологическа ба ветеринарна хиналтын, ургамалнууды карантинда табилгын, орооһоной ба тэдэни буйлуулгын продуктуудай шанары хиналтын, архин зүйлүүдтэ гүрэнэй онсо эрхэ хангалгын, эд бараа худалдалгын ба шанарай болон худалдан абагшадт эрхэнүүдэе хамгаалгын, стандартизацциин, метрологин ба сертификат абалгын талаар зургаанууд өөрынгөө эрхэ мэдэлэй хэмжээн соо бэсүүлдэг.

Статья 10. Хүн зоной эдэе хоолой байдалы, эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүй байлгы хинан адаглаага

1. Буряад Республикадахи ариг сэбэрэй-эпидемиологическа гүрэнэй хиналтын түб гүйсэдхэхы засагай зургаануудтай хамта эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе хоолой түүхэй эдэй, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнуудай ба хэрэгсэлүүдтэ шанары ба аюулгүй байлгы, зоной хооллогын эрхэ байдалтай холболдуулан, хүн зоной хооллогын ба элүүр энхын байдалы гүрэнэй талаһаа хинан адагладаг.

2. Хүсэндөө байгаа нормативна документүүдтэ болон методическа материалнуудтэ үндэһэн дээрэ хинан адаглаага бэсүүлэгдэдэг.

Бүлэг III

Эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хангаха талаар эрилтэнүүд

Статья 11. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе хоолой түүхэй эдэй, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнуудай болон хэрэгсэлүүдтэ шэнэ түхэл янзанууды зохёон байгуулга ба үйлэдбэрлэдэ табилга

1. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе хоолой түүхэй эдэй, тэдэнтэй холбоотой материалнуудай, хэрэгсэлүүдтэ ба түхээрлэнүүдтэ шэнэ түхэл янзанууды зохёон байгуулга болон тэдэни нарижуулан һайжаруулха, мүн зохёон байгуулга бэсүүлжэ байгаа юридическэ ба бодото нюурнуудтэ технологическа үйлэ ябуулга зохёон байгуулга ба хубилгаха үедэ продукциин аюулгүйе, хэрэглэхэ болзоры ба шанарай дүнгүүдэе, бүхы шатануудта тэдэни сахиха эрилтэнүүдэе, мүн эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе хинаха арганууды үндэһэлэлгы хангадаг.

2. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе хоолой түүхэй эдэй, тэдэнтэй холбоотой материалнуудай ба хэрэгсэлүүдтэ шанарай ба аюулгүйн дүнгүүдэе, үйлэдбэрин, хадагалалгын, зөөлгын ба худалдалгын үедэ тэдэни хангаха талаар эрилтэнүүдэе, хэрэглэлгын болзоры, хиналтын арганууды, эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанары ба аюулгүйе туршан шалгаха методикы зохёон байгуулагша эдэе хоолой зүйлүүдтэ тусхай түхэлэе бэлэдхэхэ нормативна болон техническэ документацида оруулдаг.

Эдэе хоолой зүйлүүдэе бэлэдхэхэ нормативна ба техническэ документүүдтэ проектууд, тэдэнэй туршалгын түхэлүүд ариг сэбэрэй талаар шэнжэлэн шалгагдадаг, гүрэнэй ариг сэбэрэй-эпидемиологическа хиналтын эмхин ариг сэбэрэй тобшолол абанаһан һүүлээр бэлэдхэгшээр баталагдадаг.

3. Хүүгэдэй эдэе хоолой зүйлүүдтэ нормативна ба техническэ документаци, эдэе хоолой түүхэй эдтэй ба эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнуудтэ болон түхээрлэнүүдтэ шэнэ түхэлүүдтэ, тамхинэй зүйлүүдтэ, эдэе хоолой нэмэлтэнүүдтэ ба эдэе хоолдо биологическа эдэбхитэй нэмэлтэнүүд ариг сэбэрэй талаар сэгнэгдэдэг ба Россия Федерациин гүрэнэй ариг сэбэрэй-

эпидемиологическа албантай зүбшэгдэдэг.

Эдэе хоолой зүйлүүдэе, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнууд ба хэрэгсэлүүдэе үйлэдбэрлэхэ, хадагалха, зөөхэ ба худалдаха үедэ нормативна болон техническэ документациин эрилтэнүүд уялгата байдаг.

4. Эдэе хоолой зүйлүүдтэ, эдэе хоолой түүхэй эдэй, тэдэнтэй холбоотой материалнуудтэ, хэрэгсэлүүдтэ ба түхээрлэнүүдтэ шэнэ түхэлүүдэе үйлэдбэрлэгдэ табилга, технологическа шэнэ үйлэ хэрэгүүдэе нэбтэрүүлгэ - имагал ариг сэбэрэй талаар шэнжэлгын, харин мал амитадай эдэе хоолой түүхэй эд - ветеринарна шэнжэлгын, мүн Буряад Республикадахи Гүрэнэй ариг сэбэрэй-эпидемиологическа хиналтын түбэй ба (гү, али) продукциин ба үйлэдбэрин эрхэ байдалай тогтоогдоһон дүримүүдтэ ба нормонуудта таарамжатай байһан тухай ветеринарна хиналтын тобшололой һүүлээр лэ бэсүүлэгдэдэг.

Буряад Республикадахи Гүрэнэй ариг сэбэрэй-эпидемиологическа түбэй үгэлэн тобшолол продукцие үйлэдбэрлэдэ табихы зүбшөөһэн документ болодог.

Статья 12. Эдэе хоолой зүйлүүдэе, эдэе хоолой түүхэй эд, мүн эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнууды болон хэрэгсэлүүдэе үйлэдбэрлэгэ

1. Эдэе хоолой зүйлүүдэе, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлүүдтэ холбоотой материалнууды болон хэрэгсэлүүдэе үйлэдбэрлэгэ нормативна ба техническэ документацитай зохиладуулан, үйлэдбэрин эрхэ байдалда ариг сэбэрэй болон ветеринарна дүримүүдтэ ба нормонуудтэ эрилтэнүүдэе уялгатаар сахин бэсүүлэгдэдэг.

2. Нормативна документүүдээр тогтоогдоһон шанар болон аюулгүйн уялгата эрилтэнүүдтэ эдэе хоолой зүйлүүдтэ таарамжатай байһанин бүтээн гаргагдаһан тусгаар янзын ба нэрын бүлэг зүйл бүхэндэ үгтгэһэн бэлэдхэгшын шанар тухай үнэмшэлгөөр, тус продукцида сертификат заатагүй абаха ёһотой байбаль, зохисотой сертификатаар баталагдадаг.

Нийтын эдэе хоолдо бэлэдгэхэ ба худалдагдаха зүйлүүдтэ шанар тухай үнэмшэлгэ үгэлэнэй хэрэггүй.

3. Ариг сэбэрэй шэнжэлгэ гараагүй болон хүсэндөө байгаа хууляар тогтоогдоһон гуримаар ариг сэбэрэй һайн гэлэн тобшолол абаагүй эдэе хоолой зүйлүүдэе үйлэдбэрлэжэ ба хэрэглэжэ болохогүй.

4. Шанарай болон аюулгүйн эрилтэнүүдтэ таарамжагүй эдэе хоолой зүйлүүдэе болон эдэе хоолой түүхэй эд үйлэдбэрлгы бэлэдхэгшэ нимэ зүйлүүдэе бүтээн гаргалгада нүлөөлһэн шалтагууды усадхаха хугасаа соо үйлэдбэрлэгэ тэрэ дары зогсоохо, харин шалтагууды усадхын аргагүй ушарта - үйлэдбэри болуулха, саашанхи эрьсэһээ тэрэ дары абаха, худалдан абагшадһаа бусаалгы хангаха, продукциин шэнжэлгэ, хаягдал ашагалга гү, али үгы хэлгэ хангаха уялгатай.

Бэлэдхэгшын эдэ хэмжээ ябууланууды дүүргэггүй байһан ушарта шанарай болон аюулгүйн эрилтэнүүдтэ таарамжагүй эдэе хоолой зүйлүүдэе эзэнһэнь абадаг болон Россия Федерациин ба Буряад Республикын хуулинуудаар тогтоогдоһон гуримаар гүрэнэй шалгалтын ба хиналтын зургаануудтэ тогтоолоор хурян абагдадаг.

Статья 13. Эдэе хоолой зүйлүүдэе хубаарилалага, хайрсагалга, тамгалалага ба ярлаг табилга

1. Хадагалалгын, зөөлгын ба худалдалгын зохид эрхэ байдал сахихада эдэе хоолой зүйлүүдтэ шанар ба аюулгүйе зангаарнь хангадаг болон тэдэнтэй холбоотой байхаар гүрэнэй ариг сэбэрэй-эпидемиологическа зургаануудтэ зүбшөөһэн хайрсагта ба (гү, али) орьдог материалда эдэе хоолой зүйлүүд хубаарилалдаха ба хайрсаглагдаха ёһотой.

2. Ариг сэбэрэй-эпидемиологическа хиналтын талаар гүйсэдхэхы засагай федеральна зургаантай зүбшэжэ, гүйсэдхэхы засагай федеральна зургаанай тогтооһон тоо дугааралда ородог продуктуудтэ зарим зүйлүүдтэ бэшэ эдэе хоолой зүйлүүдэе хубаарилангүйгөөр ба хайрсаглангүйгөөр хүн зондо худалдахаар бага хэмжээнэй наймаанда табижа болохогүй.

3. Бэлэдхэгшэ нормативна ба техническэ документацитай зохиладуулан, тамгалалдан

ба ярлаг табигдаһан эдэе хоолой зүйлнүүдые бүтээн гаргаха еһотой.

4. Хубаарилагдаһан ба хайрсаглагдаһан эдэе хоолой зүйлнүүд, эдэе хоолой нэмэлтэнүүд ба хоолдо биологическа эдэбхитэй нэмэлтэнүүд ярлагтай (хабсаргалта хуудаһануудтай) байжа, тэдээн дээрэн ород хэлэн дээрэ заагдадаг гэбэл:

- эдэе хоолой зүйлнүүдэй нэрэ;
- хэрэглэхэ һалбари ба эрхэ байдал (хүүгэдэй ба эмнэлгын хүнгэн хоолдо, хоолдо биологическа эдэбхитэй нэмэлтэнүүдтэ);

- бэлэдхэһэн эмхин, хайрсаглагшын нэрэ ба тэрэнэй юридическэ хаяг, тус зүйл бүтэһэн нютяг (гадаадаһаа асарагдаһан эдэе хоолой зүйлнүүдтэ);

- эдэе хоолой зүйлнүүдтэ ороһон хуби бодосууд, эдэе хоолой нэмэлтэнүүдые оруулалсан;

- эдэе хоолой үнэ сэн тухай мэдээнүүд;

- хадагалаалгын эрилтэ;
- хэрэглэлгын болзор (хэрэглэлгын болзорой тогтоогдодоггүй зүйлнүүдтэ - бэлэдхэһэн болзор);

- бэлдэлгын арга түхэлнүүд ба эрхэ байдал (хүүгэдэй тусхай эдэе хоолой холисонудта ба хүсэд бэлдэгдээгүй зүйлнүүдтэ, тэдэние бэлдэхэ талаар худалдан абагшада дурадхал үгэхэ хэрэгтэй бусад зүйлнүүдтэ).

Статья 14. Эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд хадагалаалга ба зөөлгэ

1. Эдэе хоолой түүхэй эдые ба эдэе хоолой зүйлнүүдые хадагалаалга ба зөөлгэ тэдэнэй шанары ба аюулгүйе зангаарнь хангаха эрхэ байдалда бэлүүлэгдэдэг.

2. Эдэе хоолой түүхэй эдые ба эдэе хоолой зүйлнүүдые хадагалдаг ба зөөдэг юридическэ нюурнууд болон эрхэтэд тэдэние хадагалха ба зөөхэ эрхэ байдалда нормативна ба техникескэ документнүүдэй эрилтэнүүдые сахиха уялгатай.

3. Хадагалаалгын гү, али зөөлгын үедэ хазагайруулануудай ушаржа, эдэе хоолой түүхэй эдэй ба эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанараа гээһэн болон хүнэй амн наһанда ба элүүр энхэдэ аюултай болоһон ушарта хазагайруулануудай түлөө харюусалгатай эмхинүүд ба хубин олын хэрэг эрхилэгшэд тэдэние саашахй эрьсэһээ гаргаха, хаягдалын ашаглаха гү, али үгы хэхэ уялгатай.

4. Эдэе хоолой түүхэй эд ба эдэе хоолой зүйлнүүдые хадагалдаг байранууд Буряад Республикадахи Гүрэнэй ариг сэбэрэй-эпидемиологическа хинаалтын түбэй үгэһэн ариг сэбэрэй паспорттай байха еһотой.

5. Транспортын янза бүхэндэ зорюулагдаһан ашаа зөөхэ дүримүүдтэй зохилдуулан, элдэб янзын транспортаар эдэе хоолой зүйлнүүд ба эдэе хоолой түүхэй эд зөөгдэдэг.

6. Эдэе хоолой зүйлнүүдые ба эдэе хоолой түүхэй эд зөөдэг транспорт Буряад Республикадахи Гүрэнэй ариг сэбэрэй-эпидемиологическа хинаалтын түбэй үгэһэн тогтоогдоһон түхэлэй ариг сэбэрэй паспорттай байха еһотой.

Статья 15. Эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнуудые ба хэрэгсэлнүүдые худалдалга

1. Эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнуудые ба хэрэгсэлнүүдые худалдадаг юридическэ нюурнууд ба эрхэтэд тэдэнэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар ариг сэбэрэй дүримүүдтэй ба нормонуудтай зохилдуулан, тэдэние худалдаха эрхэ байдал хангаха уялгатай.

2. Россин Федерациин ба Буряад Республикын Правительствануудай тогтооһон худалдаа наймаанай гурим ба дүримүүдтэй зохилдуулан, худалдан абагшада эдэе хоолой зүйлнүүдые худалдалга бэлүүлэгдэдэг.

3. Удаадахи ушарнуудта эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд ба тэдэнтэй холбоотой материалнуудые худалдажа болодоггүй гэбэл:

- шанары ба аюулгүйе хангаха талаар нормативна болон техникескэ документацин ариг сэбэрэй дүримүүдтэ, нормонуудта ба эрилтэнүүдтэ таарамжагүй байбаль;
- бэлэдхэгшэһээ тэдэнэй хаана бэлдэгдэһые, шанар ба аюулгүйе, мүн сертификат абалан ушары баталһан шанар тухай үнэмшэлэггүй байбаль;
- хэрэглэхэ болзоройнь үнгэрһэн байбал;
- худалдаха зохид эрхэ байдалай үгы

байбал;

- ярлаггүйгөөр (хабсаргалта хуудаһангүйгөөр) ярлаг табигдахаар, мүн тус Хуулин 13-дахи статьягаар хараалагдаһан мэдээнүүдгүй тамгатай гү, али ярлагтай байбаль;

- эжэлшүүлэн сасуулхын аргагүй байбал.

Статья 16. Эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанарай ба аюулгүйн хойноһоо үйлэдбэрин хиналта

1. Эдэе хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрлэгэ, хадагалаалга, зөөлгэ ба худалдалга бэлүүлдэг юридическэ нюурнууд - хубин олын хэрэг эрхилэгшэд эдэе хоолой зүйлнүүдтэй эрьсын бүхы шатануудта тэдэнэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар ариг сэбэрэй дүримүүдые, нормонууды ба стандартнуудай эрилтэнүүдые сахилгын хойноһоо үйлэдбэрин хиналта хангаха еһотой.

2. Үйлэдбэрин хиналта үнгэргэхэ гурим эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар нормативна болон техникескэ документацин эрилтэнүүдтэй зохилдуулан тодорхойлогдог ба Буряад Республикадахи Гүрэнэй ариг сэбэрэй-эпидемиологическа түбтэй зүбшэгдэдэг.

3. Шанжэлгэнүүдые үнгэргэхэ эрхэтэй болоһон үйлэдбэрин (гү, али ондоо) лабораторинууд эдэе хоолой зүйлнүүдтэй, эдэе хоолой түүхэй эдэй лабораторно туршаганууды үнгэргэдэг.

4. Бэлэдхэгшэ (наймаашан) худалдан абагшада (ашаглагшада) дамжуулан эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары болон аюулгүйе тогтоогдоһон нормонуудай ба дүримүүдтэй еһоор шалгаха болон тэдэнэй шанар тухай үнэмшэлгэ баталха уялгатай.

Статья 17. Эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүдые Буряад Республикын газар дэбисхэртэ оруулалга

1. Буряад Республикын газар дэбисхэртэ оруулагдаһан эдэе хоолой зүйлнүүд, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүд тэдэнэй шанар ба аюулгүйе хангаха талаар дүримүүд болон нормонуудай эрилтэнүүдтэ таарамжатай байха еһотой.

2. Эдэе хоолой зүйлнүүдые гадаадаһаа асарагшад асарагдаһан эдэе хоолой зүйлнүүдтэй, эдэе хоолой түүхэй эдэй, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүдтэй шанарай болон аюулгүйн мэдээнүүдые тэдэние худалдан абаха ба Буряад Республикын газар дэбисхэртэ оруулаха хэлсэн соо бэшэхэ ба тэрэнэй гүрэнэй хинаалтын зургаануудтай зүбшэхэ уялгатай.

3. Гүрэнэй хинаалтын зургаануудта тэдэнэй эрхэ мэдэлэй хэмжээн соо зохисотой шанжэлгэ гараагүй эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүдые хилын саанаһаа оруулалга хорюулай.

4. Хилын саанаһаа асарагдаһан эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд ба тэдэнтэй холбоотой материалнууды ород хэлэн дээрэ гүйсэд мэдээсэлгүйгөөр худалдажа болохогүй.

5. Гадаадаһаа асарагдаһан эдэе хоолой зүйлнүүд тухай мэдээсэл соо удаадахи мэдээнүүд ородог гэбэл:

- зүйлэй нэрэ ба тэрэнэй янза;
- гүрэн, фирмэ-үйлэдбэрлэгшэ;
- зүйлэй шэгнүүр ба хэмжээн;
- эдэе хоолой нэмэлтэнүүдые оруулалсан, зүйлэй бүридэлдэ ородог гол холисо бодосуудай нэрэ;

- эдэе хоолой шэмэ шүүлэн;
- хадагалаалгын эрилтэ (хэрэглэлгын хизаарлагдамал болзортой гү, али тусгаар хадагалагдаха еһотой зүйлнүүдтэ);

- хэрэглэлгын болзор (хэрэглэлгын түгэхэлэй үдэр гү, али бэлэдхэһэн үдэр ба хадагалаалгын болзор);

- бэлэдхэлгын арга (хүсэд бэлэн бэшэ ба хүүгэдэй хоолой зүйлнүүдтэ);

- хэрэглэлгын талаар дурадхалнууд (хоолдо ородог биологическа эдэбхитэй нэмэлтэнүүдтэ);

- зарим үбшэнтэй хүнүүдтэ таарахагүйнь оруулалсан, хэрэглэлгын аргууд.

Статья 18. Шанар муутай ба аюултай эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой

материалнууд ба хэрэгсэлнүүдые эрьсэһээ гаргалга

1. Шанар муутай ба аюултай эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүдые тэдэнэй эзэд өөһэдөө гү, али 9-дэхи статьягаар тодорхойлогдоһон гүрэнэй шалгалтын ба хинаалтын зургаануудтай тогтоолоор эрьсэһээ гаргаха еһотой.

2. Эрьсэһээ гаргагдаһан ба худалдахын болоулагдаһан продукция саашадаа тэрэние хэрэглэхэ асуудалай хаража үзэгдэтэр эрьсэһээ гаргаха, болоулаха тухай тогтоол гаргаһан зургаануудтай (тушаалта нюурнуудтай) зүбшэн хэлсэн газарта хадагалагдадаг.

3. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй эзэн Россин Федерациин ба Буряад Республикын хуулинуудтай зохилдуулан, тэрэнэй бүрин бүтэн байлгын түлөө хубин харюусалгатай.

Статья 19. Хуряан абагдаһан эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд ба хэрэгсэлнүүдые хэрэглэлгэ, хаягдалын ашаглаалга ба үгы хэлгэ

1. Эдэе хоолдо гү, али эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотойгөөр хэрэглэгдэхээр бэшэ гэжэ тоологдоһон шанар муутай ба аюултай эдэе хоолой зүйлнүүд, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүд ондоо зорилгоор хэрэглэгдэжэ болоно гү, али шанжэлгэ үнгэргэһэнэй үлүүээр үгы хэгдэхэ еһотой.

2. Эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүдые хэрэглэжэ, хаягдалын ашаглажа ба үгы хэжэ боломоор арга нүхэсэлнүүдые тэдэнэй эзэн хуряан абаха тухай тогтоол гаргаһан зургаануудтай зүбшэжэ шэлэдэг, харин эдэе хоолой зүйлнүүдые ба эдэе хоолой түүхэй эд малай тэжээл болон хэрэглэхэ арга боломжо гүрэнэй ветеринарна хинаалтын зургаануудтай зүбшэгдэдэг.

3. Хуряан абтаһан продукция хэрэглэлгые, хаягдалын ашаглалгы гү, али үгы хэлгы тэдэнэй эзэн гү, али эмхи, үгышые һаа, энэ ажал дүүргэлгы хэлсээгээр эзэнэйн дамжуулан үгэһэн бодото нюур бэлүүлдэг.

4. Үгы хэгдэхэ эдэе хоолой түүхэй эд ба эдэе хоолой зүйлнүүд хорлогдохо еһотой, тэрэние үнгэргэхэ арга, болзор ба нүхэсэлы тусхай ушар бүхэндэ эзэнинь гүрэнэй хинаалтын ба шалгалтын зургаануудтай зүбшэжэ тодорхойлогдог.

5. Тогтоолоор хуряан абтаха еһотой ба тамуужанай зургаануудай гаргаагүй эдэе хоолой зүйлнүүд, эдэе хоолой түүхэй эд, тэдэнтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүд тамуужанай хуулин нормонуудтай зохилдуулан үгы хэгдэдэг.

6. Хуряан абтаһан продукция шэнжэлхэ, хадагалха, зөөхэ, хаягдалын ашаглаха ба үгы хэхэ хэрэгтэй холбоотой гаргашанууды эзэнинь хүсэлдүүлдэг.

7. Продукциин эзэн хуряан абаха тухай тогтоол гаргаһан зургаануудта тэрэние хэрэглэлгэ, хаягдалын ашаглаалга гү, али үгы хэлгэ тухай акт бэлдэдэг, харин продукция малай тэжээлдэ дамжуулан тухай акт - гүрэнэй ветеринарна хинаалтын зургаануудта дамжуулдаг.

8. Эдэе хоолой зүйлнүүдые, эдэе хоолой түүхэй эд, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй холбоотой материалнууд болон хэрэгсэлнүүдые хуряан абаха тухай тогтоол гаргаһан зургаанууд Буряад Республикын Правительствын баталһан гуримтай зохилдуулан, тэдэние хэрэглэлгэ, хаягдалын ашаглаалга гү, али үгы хэлгы хинадаг.

Бүлэг IV Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар юридическэ нюурнуудай болон эрхэтэдэй эрхэнүүд ба уялганууд

Статья 20. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар юридическэ нюурнуудай болон эрхэтэдэй эрхэнүүд

1. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар юридическэ

нюурнуудай болон эрхэтэдэй эрхэнүүдтэ, тэдэнэй эрхэнүүдые хамгаалаалга Россин Федерациин ба Буряад Республикын хүсэндөө байгаа хуулинуудаар гуримшуулагдадаг.

2. Нийтын нэгэдэлнүүд Россин Федерациин хуулинуудтай зохилдуулан, эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар дүримүүдтэй ба нормонуудтай дүүргэлтын хойноһоо нийтын хиналта бэлүүлхэ эрхэтэй.

Статья 21. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар юридическэ нюурнуудай болон эрхэтэдэй уялганууд

1. Юридическэ нюурнууд болон эрхэтэдэ эдэе хоолой зүйлнүүдтэй эрьсын һалбарда ажал ябуулахдаа эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха шэгэлгэ хэмжээ ябууланууды бэлүүлхэ ба тогтоогдоһон дүримүүдые болон нормонууды сахиха уялгатай.

2. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар дүримүүдтэй болон нормонуудай эрилтэнүүдтэ харюусалгатай эдэе хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрлгын ба (гү, али) хүн зондо худалдалгын түлөө харюусалгатай бэлэдхэгшэ ба (гү, али) наймаалагша типиз продукция хэрэглэһэн дээрэлхэ хүнэй элүүр энхэдэ аюул тохеолдуулан ушарта Россин Федерациин ба Буряад Республикын хүсэндөө байгаа хуулинуудтай зохилдуулан, тохеолдоһон хохидол хүсэлдүүлхэ уялгатай.

Бүлэг V Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар эрилтэнүүдые дүүргээгүй байһанай гү, али хазагайрууланай түлөө харюусалга

Статья 22. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар эрилтэнүүдые дүүргээгүй байһанай гү, али хазагайрууланай түлөө харюусалга

1. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар эрилтэнүүдые дүүргээгүй байһанда гү, али хазагайрууланай эзэмтэй юридическэ нюурнуудта болон эрхэтэдэ Россин Федерациин хуулинуудтай зохилдуулан - эрхэтэнэй-хуули еһоной ба уголовно харюусалга, хүсэндөө байгаа хуулинуудтай зохилдуулан - захиргаанай харюусалга тохогдодог.

2. Эдэе хоолой зүйлнүүдтэй шанары ба аюулгүйе хангаха талаар захиргаанай гурим эбдэлэнэй түлөө яла гүрэнэй хинаалтын ба шалгалтын зургаануудтай тушаалта нюурнуудаар тэдэнэй эрхэ мэдэлэй хэмжээн соо ба Россин Федерациин болон Буряад Республикын хуулинуудаар тогтоогдоһон гуримаар тохогдодог.

3. Захиргаанай хэмжээнүүдтэй абтаһан ушар эзэмтэй нюурнууды тохолодуулан хазагайрууланууды усалдаха уялгалаа болон эдэе хазагайруулануудыа уламжалан хохидол тэхэрюулан хүсэлдүүлэлгэһээ үлөөлдэггүй.

Бүлэг VI Түгэхэлэй дүримүүд

Статья 23. Нормативна хуули еһотой актууды тус Хуулинтай зохилдуулан тааруула

Нормативна хуули еһотой актуудаа тус Хуулинтай тааруулаха гээд Буряад Республикын Президентгэ, Буряад Республикын Правительствата дурадхаха.

Статья 24. Тус Хуулин хүсэндөө ороһон Тус Хуули албан еһоор толилогдоһоной үлүүээр хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент
А.В.ПОТАПОВ.

Улаан-Үдэ хото
1998 оной апрелин 14
№ 741-1.

Буряад Республикын Хуули

Буряад Республикын ниислэл хотын статус тухай

Статья 1. Буряад Республикын ниислэл хото

1. Буряад Республикын Конституциин үндэһөөр Улаан-Үдэ хото хадаа Буряад Республикын ниислэл мүн.

2. Буряад Республикын ниислэл хото республикын гүрэнэй засагай зургаануудай, гүрэнэй засагай территориальна федеральна зургаануудай, Россин Федерациин субъектнүүдэй болон Россин Федерацидахи гадаадын гүрэнүүдэй түлөөлэгэтэ эмхинүүдэй байрладаг газар мүн.

3. Буряад Республикын ниислэл хотын газар дайда хадаа тогтоогдоһон гуримаар тодорхойлогдоһон хилын оршондо Улаан-Үдэ хотын газар дайда болоно.

Статья 2. Буряад Республикын ниислэл хотын статусай ойлгомжо болон тэрэниие хуули ёһоор гуримшуулга

1. Буряад Республикын ниислэл хотын статус хадаа ниислэлэй эрхэ уялгануудые хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай, Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудай эрхэнүүд ба уялгануудай онсо шэнжэнүүдые тус Хууляар тогтоогдоһон гуримаар хараалагдаһан Улаан-Үдэ хотын хуулиа дурим болоно.

2. Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаанууд Буряад Республикын хуулинуудтай зохилдуулан, өөһэдынгөө эрхэ түлөөлэгэнүүдэй зарим хубиие бэелүүлгые Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудта дамжуулжа шадаха.

3. Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаанууд болон тэдэнэй тушаалта нюрнууд эрхэ түлөөлэгэнүүдэйнгээ хэмжээгээр гүрэнэй засагай зохихо зургаануудаар материална болон мүнгэ зөөрээр хангагдаһан хэмжээгээр ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлхын түлөө харюусалгатай байдаг.

4. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаанууд болон Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудай хоорондо тус Хууляар гуримшуулагдаагүй харилсаанууд республикын хууляар ба дурсагдаһан зургаануудай хоорондо баталагдаһан договорнуудаар гуримшуулагдадаг.

5. Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаанууд, гүрэнэй засагай территориальна федеральна зургаанууд, Россин Федерациин субъектнүүдэй болон Россин Федерацидахи гадаадын гүрэнүүдэй түлөөлэгэтэ эмхинүүд Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудай абаһан шийдхэбэринүүдые эрхэ мэдэлэйнгээ хэмжээгээр гүйсэдхэн бэелүүлхэ уялгатай.

Статья 3. Буряад Республикын ниислэл хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаанууд

Буряад Республикын ниислэл - Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаанууд «Буряад Республикада нютагай өөһэдын хүтэлбэриние эмхидхэлгын юрэнхы гол ёһонууд тухай» Буряад Республикын Хуулитай болон Улаан-Үдэ хотын уставтай зохилдуулан бүридүүлэгдэдэг.

Статья 4. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудай болон Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай хоорондохи харилсаанууд

1. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаанууд Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудтай харилсаа холбоогоо Буряад Республикын Конституциин ба Буряад Республикын хуули ёһонуудай үндэһөөр тогтоодог.

2. Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаанууд болон Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаанууд хоорондохи холбоо барисаага имэ гуримаар бэелүүлдэг гэбэл:

а) республикын хуули ёһо гүйсэдхэн бэелүүлхэнэй;

б) тэдэнэй хоорондо договорнууд болон хэлсээнүүдые баталһанай;

в) адли тэгшэ эрхын үндэһэ нуури дээрэ залан хүтэлбэрилгын, зүбшэлэлгын, зүбшөөрэлэй, зүблэхы комиссинуудые, хүдэлмэрини ондоошые зургаануудые байгуулһанай.

3. Буряад Республикын ниислэлэй түхэл шарайе бүридүүлдэг хотын газар дайда дээрэ байрладаг түүхын, соёлой ба архитектурын памятнигуудые харууһалалгын, һэльбэн шэнэдхэлгын болон хэрэглэлгын асуудалнууд адли тэгшэ эрхын үндэһэ нуури дээрэ Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаанууд болон Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудай хоорондохи договорнуудай үндэһөөр шийдхэгдэдэг.

Статья 5. Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай болон гүрэнэй засагай территориальна федеральна зургаануудай эзэлжэ байдаг байшан гэрнүүдые, барилгануудые, түхээрэлгэнүүдые, байрануудые, эдэ байшан гэрнүүдэй, барилгануудай болон түхээрэлгэнүүдэй байрладаг газарай участогуудые эзэмдэлгын зөөри

1. Улаан-Үдэ хотын газар дайда дээрэ байдаг байшан гэрнүүд, барилганууд, түхээрэлгэнүүд, Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай байрладаг байранууд, мүн дурсагдаһан байшан гэрнүүдэй, барилгануудай болон

түхээрэлгэнүүдэй байдаг газарай участогууд республикын зөөридэ ородог.

2. Улаан-Үдэ хотын газар дайда дээрэ байдаг байшан гэрнүүд, барилганууд, түхээрэлгэнүүд, гүрэнэй засагай территориальна федеральна зургаануудай байрладаг байранууд, мүн дурсагдаһан байшан гэрнүүдэй, барилгануудай болон түхээрэлгэнүүдэй байрладаг газарай участогуудые эзэмдэлгын зөөри хүсэндөө байһан хуулиин үндэһөөр тогтоогдодог.

Статья 6. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай эрхэ түлөөлэгэнүүд

Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ түлөөлэгэнүүдые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаанууд:

а) Буряад Республикын ниислэл Улаан-Үдэ хотые хүгжөөлгын тусхай зорилготой республиканска программуудые зохёдог, тэдэниие бэелүүлгэдэ хабаададаг;

б) Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудай тодорхойлоһон болбосон түхэлтэй болголгын ёһо гуримуудтай зохилдуулан, Улаан-Үдэ хотоһоо хүлһөөр абтаһан объектнүүдые, республиканска зөөри болодог объектнүүдые барижа байдаг;

в) Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлхын тула шухала хэрэгтэй объектнүүдые барилгада, һэльбэн шэнэлэлгэдэ, харууһалалгада Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудтай хэлсээнэй үндэһөөр хабаададаг;

г) хэлхээ холбооной түхээрэлгэнүүдые, ниитын хэрэглэмжын автомобильна харгынуудые, ондоошые транспортна түхээрэлгэнүүдые харууһалалгада, хүгжөөлгэдэ, тэдэниие мүнөөнэй техническэ хэмжээндэ байлгалгада хабаададаг;

д) Улаан-Үдэ хотодо болон Буряад Республикада байгаа сахин хамгаалгын, экологическа хамтын хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлдэг.

Статья 7. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Улаан-Үдэ хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаануудай эрхэ түлөөлэгэнүүд

Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаанууд:

а) уласхоорондын, ниитэ гүрэнэй болон республиканска хэмжээ ябуулгануудые Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэхын тула шухала эрхэ байдал хангадаг;

б) Буряад Республикын ниислэл Улаан-Үдэ хотые хүгжөөлгын тусхай зорилготой республиканска

програмуудые зохёолгодо, тэдэниие бэелүүлгэдэ хабаададаг;

в) хотын газар дайда дээрэ хэлхээ холбооной түхээрэлгэнүүдэй, ниитын хэрэглэмжын автомобильна харгынуудые, ондоошые транспортна түхээрэлгэнүүдые хүгжөөлгые хүсэндөө байһан хуули ёһонуудай гуримаар хинадаг, бэелүүлдэг;

г) Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые Улаан-Үдэ хотын бэелүүлгын хубида хотые хүгжөөлгын генеральна түсэбэй проектые Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудтай зүбшэдэг;

д) хотын зөөри болохо газарай участогууд, байшан гэрнүүд, түхээрэлгэнүүд, байранууд, мүн гэр байрын-коммунальна, транспортна болон ондоошые аша туһа Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудта, гүрэнэй засагай территориальна федеральна зургаануудта, Россин Федерациин субъектнүүдэй ба Россин Федерацидахи гадаадын гүрэнүүдэй түлөөлэгэтэ эмхинүүдтэ тогтоогдоһон гуримаар үзүүлэгдэдэг.

Статья 8. Улаан-Үдэ хотын бюджет Улаан-Үдэ хото өөһэдын бюджеттэй.

Хүсэндөө байгаа хуулитай болон Улаан-Үдэ хотын уставтай зохилдуулан, хотын өөһэдын хүтэлбэрини зургаанууд Улаан-Үдэ хотын бюджет бээ даагаад бүридүүлдэг ба бэелүүлдэг.

Статья 9. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые тэрэнэй бэелүүлгэтэй дашарамдуулан, Улаан-Үдэ хотын гаргашануудые харюулаалга

1. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые тэрэнэй бэелүүлгэдэ хабаатай Улаан-Үдэ хотын гаргашанууд республикын бюджетэй мүнгэ зөөриһөө сүм харюулагдадаг.

2. Буряад Республикын ниислэлэй эрхэ уялгануудые хотын бэелүүлгэдэ хабаатай гаргашануудые харюулаалга республиканска бюджет соо амяараа мүнүүдээр таһалагдан үгтэдэг. «Буряад Республикын социальна ба мүнгэн һангай гүрэнэй доодо захын хэм хэмжээнүүд тухай» Буряад Республикын Хуулитай зохилдуулан, гаргашануудыень харюулаалгын хэмжээн тодорхойлогдодог.

Статья 10. Тус Хуулиин хүсэндөө оролго тухай

Тус Хуули (9-дэхи статьяһаа бэшэниинь) тусхайта ёһоор толилогдоһон үдэрһөө хойшо хүсэндөө орохо. 9-дэхи статьянь 1999 оной январин 1-һээ хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент
Л.В.ПОТАПОВ

Улаан-Үдэ хото
1998 оной апрелин 14
№ 737-1

Буряад Республикын Хуули

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН 1998 ОНОЙ РЕСПУБЛИКАНСКА БЮДЖЕТ ТУХАЙ

(Үргэлжлэл. Эхи тийш майн 20-ной дугаарта).

Бүлэг 7. Хүн зонин социальна талаар хамгаалалга

7.1. Хүн зонин социальна талаар хамгаалалгада мүнгэ номололгын хэм хэмжээнүүд

Гаргашалгын түхэл янза	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээнэй нэрэ	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээн, тух.
1.Интернат-байшангууд: .Үндэр наһатайшуулай ба инвалидуудай 100 орон хүрэтэр; .Үндэр наһатайшуулай ба инвалидуудай 100 оронхоо дээшэ, (нигүүлэхы сэдхэлэй отделенитэй); .Психоневрологическа .Ухаагаараа гээгдэнги хүүгэдэй	Жэл соо интернат-байшанда 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	49076 34500 37342 28693
2. Хуулин наһа гүйсөөгүй хүүгэдэй, үншэн үхибүүдэй ба түрэлхидэй тэдхэмжэгүй үлэһэн хүүгэдэй социальн-хэргээлгын түб	Жэл соо 1 үхибүүнэй жэшээгээр социальн-хэргээлгын түбтэ 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	43434
3.Санатори-профилакторинууд	Жэл соо 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	2556,7
4. Гэр бүлэдэ ба хүүгэдтэ социальна туһаламжын түб	Жэл соо 1 үхибүүнэй жэшээгээр социальна туһаламжын түбтэ 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	31999
5. Инвалидуудай медико-социальна хэргээлгын түб	Жэл соо хэргээлгын түбтэ 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	22738
6. Хизаарлагдамал арга боломжотой хүүгэдэй ба эдиршүүлэй хэргээлгын түб	Жэл соо 1 үхибүүнэй жэшээгээр хэргээлгын түбтэ 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	34654
7. Гэр байрада социальна туһаламжын отделени	Гэр байрада социальна туһаламжын отделениин хангадаг 1 хүндэ жэл соо гаргаха гаргашануудай хэм хэмжээн	2272
8. Гэр байрада медицинын тусхай туһаламжын отделени	Гэр байрада медицинын тусхай туһаламжын отделениин хангадаг 1 хүндэ жэл соо гаргаха гаргашануудай хэм хэмжээн	4630
9. Социальна түргэн туһаламжын албан	Гэр байрада түргэн туһаламжа үзүүлхэ отделениин хангадаг 1 хүндэ жэл соо гаргаха гаргашануудай хэм хэмжээн	286
10. Хонохо байшан, тодорхой байрагүй нюурнууды хэргээхэ түб	Хонохо байшанда жэл соо 1 хүниие хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	28140
11. Тусхай байрануудта пенсионернуудтэ ба инвалидуудта социальна туһаламжын түб	Жэл соо пенсионернуудтэ ба инвалидуудта социальна туһаламжын түбтэ 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	17778
12. Түрэлхидэй тэдхэмжэгүй үлэһэн хүүгэдэй ба эдиршүүлэй социальна байшан	Жэл соо 1 үхибүүнэй жэшээгээр социальна байшанда 1 хуури хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	38247
13. Гэр бүлын бүлэг	Жэл соо 1 үхибүү хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	25113

14. Медико-социальна шэнжэлэн шалгалгын бюро	Жэл соо 1 хүниие хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	171
15. Протезно-ортопедическэ предприятия	Протезно-ортопедическэ 1 зүйл бүтээхэ гаргашануудай хэм хэмжээн	356,1
16. Социальна столово	Социальна столоводо 1 хүниие хангаха гаргашануудай хэм хэмжээн	6,0
17.Инвалидууды жолоодожо хургаха курса	Жэл соо 1 курсанда гаргаха гаргашануудай хэм хэмжээн	1850,0
18.Инвалидуудай гаргашанууды тэхэрюулгэ	Жэл соо транспорттар хангалгада 1 хүндэ тэхэрюулхэ түлбэрийн гаргашануудай хэм хэмжээн	2387,1
19. Социальна хамгаалалгын хамнабарийн ажыхынуудай, эмхи зургаануудай материално-техническэ бааза	Жэл соо 1 хүнэй жэшээгээр социальна хамгаалалгын эмхи зургаануудай материално-техническэ баазы хангалгын гаргашануудай хэм хэмжээн	1173,7

Бүлэг 8. Физическэ соёл ба спорт

8.1. Физическэ соёл ба спортдо мүнгэ номололгын хэм хэмжээнүүд

а) муниципальна бүридэлнүүдэй бюджетүүдтэ

Гаргашануудай түхэл янза	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээнэй нэрэ	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээн, тух.
1. Физическэ соёл ба спорт	Жэл соо 1 хүндэ физическэ соёлой ба спортын талаар хэмжээ ябуулгануудта гаргашануудай хэм хэмжээн	2,5

б) республикын бюджеттэ

Гаргашануудай түхэл янза	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээнэй нэрэ	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээн, тух.
1. Физическэ соёл ба спорт	Жэл соо 1 хүндэ физическэ соёлой ба спортын талаар гаргашануудай хэм хэмжээн	4,37
2. Спортын дээдэ шатын шадабарийн хургуули	Жэл соо 1 хурагшын жэшээгээр спортын дээдэ шатын шадабарийн хургуулида гаргашануудай хэм хэмжээн	8900

Бүлэг 9. Залуушуулай политика

9.1. Залуушуулай политикын талаар мүнгэ номололгын хэм хэмжээн

а) муниципальна бүридэлнүүдэй бюджетүүдтэ

Гаргашануудай түхэл янза	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээнэй нэрэ	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээн, тух.
1. Залуушуулай политика	16-наа 29 наһа хүрэтэр 1 хүндэ залуушуулай политикын талаар гаргашануудай хэм хэмжээн	2,0

б) республикын бюджеттэ

Гаргашануудай түхэл янза	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээнэй нэрэ	Мүнгэ номололгын хэм хэмжээн, тух.
Залуушуулай политика	16-наа 29 наһа хүрэтэр 1 хүндэ залуушуулай политикын талаар гаргашануудай хэм хэмжээн	6,2

Аймагуудаар халбаринуудай хантаруулагдаһан коэффициентүүд

Аймаг	Гүрэнэй нутаг бүрэлдэглэ	Хуули хамгаалгын ажил зургаанууд	Гэр байрын коммунальна ажлын	Эрдэм хуралсал	Соёл	Элдэрэн хамгаалга	Социална хамгаалга	Физическэ соёл ба спорт	Залуушуулай хамгаалга
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Буряад	1.24	1	1.33	1.3	1.026	1.6	1.5	1.3	1
Архангай	0.68	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баян-Өлгий	0.68	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.82	1	1.33	1.3	1.026	1.1	1	1.3	1
Баянзавур	0.68	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.72	1	1.33	1.3	1.026	1.1	1	1.3	1
Баянхонгор	0.63	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.88	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.63	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	1	1	1.33	1.3	1.026	1.6	1.5	1.3	1
Баянхонгор	0.88	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	1.24	1	1.33	1.3	1.026	1.4	1.5	1.3	1
Баянхонгор	0.68	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.72	1	1.33	1.3	1.026	1.6	1	1.3	1
Баянхонгор	0.88	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	1.24	1	1.33	1.3	1.026	2.4	1.5	1.3	1
Баянхонгор	0.68	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.63	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.63	1	1	1	1.026	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	0.92	1	1.00	1	0.62	0.9	1	0.94	1
Баянхонгор	1.24	1	1.33	1.3	0.62	1.5	1.3	1	1

«Буряад Республикын 1998 оной республиканска бюджет тухай» Буряад Республикын Хуулида 7-дохи хабсаргалта

Республикын муниципальна бүридэлүүдэй бюджетүүдэй түсэбтэ гарша болохо нютагай бюджетүүдэй шухала адагай гаршанууд гүрэнэй адагай стандартын үндэһэн дээрэ тодорхойлогдодог.

Социально-соёлой халбарин ба гэр байрын-коммунальна ажыхын объектүүдые хангалгын нютагай бюджетүүдэй лаб хангагдаһан шухала адагай нөөсөнүүд социальна адагай стандартнуудта оруулагдадаг.

Муниципальна бюджетүүдэй гаршануудай тоосоондо республикын аймагуудай ба хотонуудай хүн зоной тоо 1998 оной январин 1-нэй байдалаар Буряад Республикын Гүрэнэй статистикуш комитетдэй мэдээгээр тодорхойлогдодог.

Бюджеттэ социальна халбаринуудай (эрдэм хуралсал, элүүрые хамгаалга, социальна политика, соёл, залуушуулай политика ба физическэ соёл) талаар тоо 1996 оной мүнгэн хангай тоосооной мэдээгээр ба 1998 ондо тэдэнэй хүгжэлтын уридшалан тоологдоһон дүнгүүдээр тодорхойлогдодог.

Социальна ба мүнгэн хангай адагай хэм хэмжээ хэрэглэн, нютагай бюджетүүдэй гаршанууд удаадахи бүлэгүүдээр тоологдодог:

- гүрэнэй хүтэлбэри;
- хуули ёһо хангаха зургаанууд;
- эрдэм хуралсал;
- соёл;
- элүүрые хамгаалга;
- физическэ соёл;
- социальна политика;
- гэр байрын-коммунальна ажыхы.

Түрүүшын ээлжээнэй гаргашануудаар 1997 ондо январин 1-нэй байдалаар үри шэри хараада абан, бюджетүүдэй гуримшуулагдаагүй гаршын хуби 1996 оной дүнгөөр түсэблэгдэдэг.

1996 оной тоосоото мэдээнүүдһээ гаргагдадаг гэбэл:

- удаан болзороор, мүнгэ һомололгын гаршанууд;
- Буряад Республикын Президентын нөөсэтэ жасын мүнгэнһөө гаргагдаһан гаргашанууд.

Дээрэ заагдаһан заһабаринуудай дүнгөөр гаршын тодорхойлогдоһон хэмжээн нэмэлтэ түлбэринүүдтэйгээр ажалай түлбэрин жасада (ФОТсН) ба материална гаргашануудта (МЗ) хубаарилагдадаг. Удаань ФОТсН ба МЗ гэхэ мэтын гаршанууд тусгаар индекснүүдые хэрэглэн, 1997 ба 1998 онуудай эрхэ байдалда тодорхойлогдодог:

1997 он	ФОТсН	1,0	1,0
1998 он	МЗ	1,17	1,0

Гадуур аймагай (хотын) бюджетдэй гаршын хэмжээндэ удаадахи гаргашанууд амяараа тоосоогоор оруулагдадаг:

- нотариальна конторонуудта (Ахын, Сэлэнгын аймагууд) мүнгэ һомололго;
- гал түймэрһөө һэргылдэг частнуудые хангалгада (Баргажанай, Баунтын, Захаамнай, Ивалгын, Хурамхаанай, Хойто-Байгалай, Сэлэнгын, Тарбагатайн аймагууд, Улаан-Үдэ хото);
- "Ветеранууд тухай" Хуулине бэелүүлгэдэ;
- салин хүлэһэнэй доодо захын хэмжээн 83490 түхэриг гэхэн тоосоогоор үхибүүдтэй эрхэтэдэ тэдхэмжэ түлээгэдэ;
- хурагшадай эдэе хоол хямдаруулагда;
- мал ажыхын продукциин нэмэлтэ түлбэридэ;
- Буряад Республикын Президентын 1997 оной июлин 14-нэй 176-дахы Зарлигтай зохилдуулан, бюджетнэ эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлбэрин талаар ЕТС-эй 1-5 шатануудай тарифна салин хүлэ дээшэлүүлгэдэ.

Нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудай бюджетүүдэй гаршануудта бусаһан ссуда ба урьһаламжанууд (хойто зүтэй аймагуудта продукци зөөлгы гүрэнэй талаһаа мүнгөөр дэмжэлгэ, эд бараанай урьһаламжа гэхэ мэтэ) оруулагдадаггүй.

3. Буряад Республикын нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудые республиканска жасаһаа мүнгөөр дэмжэхэ мүнгэн туһаламжын (трансфертын) хубине тодорхойлолго

Буряад Республикын нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудые республиканска жасаһаа 1998 ондо мүнгөөр дэмжэхэ мүнгэн туһаламжын хуби бюджетдэй оршонуудай ба трансфертын хангалтын хэмжээгээр тодорхойлогдодог.

Гэр байрын-коммунальна ажыхын гаргашануудые хараада абангүй гаршанууд тоосоондо оруулагдадаг.

1. Өөһэднэй олзо оршоһоо ба трансфертһээ уламжалан, Буряад Республика дотор хангалтын хэмжээн хадаа бүхы дээрэ республикын хотонуудай, аймагуудай ба районуудай бюджетдэй өөһэднэй олзо оршын хэмжээнэй болон гэр байрын-коммунальна ажыхы хангалгада гаргашануудые жасаһаа һомолһон мүнгэнэй хэмжээ хороожо, Буряад Республикын нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудые мүнгөөр дэмжэхэ жасын ЖКХ-гай гаргашагүйгөөр республикын аймагуудай ба хотонуудай 1998 оной гаргашануудай хамтын хэмжээндэ хубаарилгаар тодорхойлогдодог.

$$УО = (СД + Тр1) / Рбжкх * 100\%$$

- тиихэдэ:
- УО - республикын бюджетдэй оршонуудаар хангагдасын хэмжээн;
- СД - бүхы дээрэ республикын аймагуудай ба хотонуудай бюджетдэй өөрын оршо;
- Тр1 - нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудые мүнгөөр дэмжэлгын жасаһаа (трансферт) ЖКХ-гай гаргашануудые энэ жасаһаа мүнгөөр хангалтын хэмжээ (30%) хороогоод байхада;
- Рбжкх - гэр байрын-коммунальна ажыхын гаргашануудые хараада абангүй тоологдоһон республикын 1998 оной бюджетдэй гарша;

2. Нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудые мүнгөөр дэмжэлгын жасые оруулалсан, бюджетдэй оршонуудаар хангагдасаһаа уламжалан, газар дэбисхэр дээрэ 1998 оной бюджетдэй гаршанууд тодорхойлогдодог.

$$Руо = УО * Рбжкх,$$

тиихэдэ:

Бюджетүүдэй тоосооной методико болон нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудые мүнгэн хангаар дэмжэхэ республиканска жасаһаа 1998 ондо нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэ һомолхо онол арга

1-дэхи хуби

Буряад Республикын нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудай 1998 оной бюджетдэй тоосооной методико

1. Оршын талаар

(хүсэндөө байгаа хуулин эрхэ байдалда)

1.1. Аймагуудай ба хотонуудай бюджетүүдэй оршонууд удаадахи зүйлүүдһээ бүридэдэг гэбэл:

а) Баталагдаһан оорын оршо:

- эд зөөрин налогүүд;
- 1,5 процентын хэмжээгээр юридическэ нюрунуудай эд зөөрин налог;
- бодото нюрунуудай эд зөөрин налог;
- угай ба бэлэглэһэн зөөрин налог;
- байгаалин нөөсөнүүдые ашаглаһанай түлөө түлбэринүүд;
- газарай баялигуудай түлөө түлбэри;
- газарай налог;
- ой модоной оршо;
- уһанай түлөө түлбэри;
- гүрэнэй пошлино;
- байрын жасые болон социально-соёлой халбарин объектүүдые хангалгын налог;
- эрхэтэдһээ ба предприятинуудһаа тусхай шэглэлтэй суглуулбаринууд;
- лицензин ба регистрацин суглуулбаринууд;
- рекламын налог;
- нютагай бусад налогууд ба суглуулбаринууд;
- налогһоо гадуур оршо:
- гүрэнэй эд зөөринһөө ороһон оршо;
- гүрэнэй мэдээдэ байһан эд зөөринһөө ороһон оршо;
- налогһоо гадуур бусад оршонууд.

б) Гуримшуулгын оршо:

- 22 процентын жэшээгээр юридическэ нюрунуудай олзо оршын налог;
- 60 процентын хэм хэмжээгээр бодото нюрунуудһаа подоходно налог;
- 5 процентын хэм хэмжээгээр Тарбагатайн аймагай бюджеттэ спиртын акцизууд;
- аймагай (хотын) газар дэбисхэр дээрэ архин зүйлүүдые худалдалгын хэмжээнһээ дулдыдуулан,
- 25 процентын хэм хэмжээгээр архин ба архин зүйлүүдэй акцизууд;
- аймагай (хотын) газар дэбисхэр дээрэ архин зүйлүүдые худалдахаар хараалагдаһан хэмжээнһээ
- 100% хээр худалдагдаһан архин ба архин зүйлүүдэй акцизуудһаа ороһон оршын 50 процент;
- 6,67 процентын хэмжээгээр бага хэмжээнэй олзын хэрэг эрхилдэг субъектүүдэй (юридическэ нюрунуудай) дүн хамтын оршоһоо нэгэн ниитын налог;
- хубин олзын хэрэг эрхилэгшэдэй дүн хамтын оршоһоо нэгэн ниитэ налог - 100%;
- 19 процентын хэм хэмжээгээр нэмэлтэ сэнгэй налог.
- Байгаалин нөөсөнүүдые ашаглаһанай түлөө түлбэринүүд Россин Федерациин хуулинуудаар тоологдоһон хэм хэмжээнүүдээр оршын талаар тоосоонуудта оруулагдадаг.
- 1998 ондо оршын тоосоондо уридшалан оруулан дүнгүүд соо (продукциин хэмжээн, ажалай түлбэрин жаса гэхэ мэтэ) 1996-1997 онуудта бодотоор тодорхойлогдоһон дүнгүүд хараада абтанхай.
- Гүрэнэй эд зөөрин эрхилхэ талаар комитетүүдэй мэдээнүүдээр гүрэнэй өөрын эд зөөрин ба гүрэнэй зөөрин оршо тодорхойлогдодог.

в) Нютагай өөһэднэй хүтэлбэрин зургаануудые мүнгэн хангаар дэмжэхэ республиканска жаса (саашаада ФФПОМС)

2. Гаршын талаар

Руо - республикын бюджетэй оршонуудаар хангадасын хэмжээнээ уламжалан аймагай, хотын бюджетэй гаршанууд.

3. Республикын бюджетэй хангадасын хэмжээнээ ба газар дэбисхэрэй бюджетэй өөрын оршонууднаа уламжалан тоологдоһон газар дэбисхэрэй бюджетэй гаршануудай илгаа гэжэ газар дэбисхэрэй бюджетэй дуталдаһан мүнгэн зөөри тодорхойлогдодог.

$$Hcp = P_{yo} - CD,$$

тихэдэ,

Hcp - хангадасын хэмжээнээ уламжалан, аймагта, хотодо дуталдаһан мүнгэн зөөри.

4. Нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэ номолхо жасаһаа хараалагдаһан трансфертын хэмжээн 30 процентээр (Фпжкх) газар дэбисхэрэй гэр байрын-коммунальна ажакын гаргашануудай дүн хамтын хэмжээгээр хубаарилагдадаг.

$$U_{жкх} = P_{жкх} / P_{т жкх}$$

тихэдэ,

P_{жкх} - аймагай (хотын) ЖКХ-гай гаргашанууд;

P_{тжкх} - аймагуудай ба хотонуудай бюджетүүдээр ЖКХ-гай бүхы гаргашанууд.

$$T_{жкх} = U_{жкх} * Фпжкх,$$

тихэдэ,

T_{жкх} - ЖКХ-да мүнгэ номолхо трансферт.

5. Нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэн туһаламжын дүн хадаа газар дэбисхэрэй дуталдаһан мүнгэнэй хэмжээн (Hcp) ба гэр байрын-коммунальна ажакыда трансферт (T_{жкх}) болоно

$$P_{фп} = Hcp + T_{жкх},$$

тихэдэ,

P_{фп} - аймагта, хотодо мүнгэн туһаламжын хэмжээнэй дүн.

6. Газар дэбисхэртэ мүнгэн туһаламжын хэмжээнэй хамтын дүнгөөр нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэн туһаламжа хубаарилагдадаг.

7. Урдань республикын бюджетдээ түлэгдэдэг байһан ганса бэе, ажаладаггүй түрэлхидэй, алимент түлэгдэггүй түрэлхидэй, албан татабаряар сэрэгэй албанда байгшадай үхибүүдтэ һара бүрин тэдхэмжын гаргашанууд мүнгэн туһаламжада нэмэгдэдэг.

2-дох хуби

Буряад Республикын мүнгэн дэмжэлгын республиканска жасаһаа нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэ номолхо онол арга

1. Жасын бүридэлгэ:

1.1. Россин Федерациин субъектүүд мүнгөөр дэмжэхэ федеральна жасаһаа 64,3 процентын гү, али 660683 мянган түхэрэгтэй хэмжээгээр ородог трансфертээ Буряад Республикын нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаанууд мүнгөөр дэмжэхэ республиканска жаса (РФФПОМС) бүридхэгдэдэг.

Нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэн туһаламжын жасада республикын бюджетдээ номологдоһон мүнгэндэ урдань республикын бюджетдээ түлэгдэдэг байһан ганса бэе, ажаладаггүй түрэлхидэй, алимент түлэгдэггүй түрэлхидэй, албан татабаряар сэрэгэй албанда байгшадай үхибүүдтэ һара бүри тэдхэмжэ түлэгдэдэ гаргашалагдадаг 53152 мянган түхэрэг нэмжэ оруулагдадаг.

1.2. Мүнгэн туһаламжын республиканска жасаһаа нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэн удаадахи аргаар дамжуулагдадаг габэл:

жасын мунгы лаб тодорхойлоһонй һүүлээр «Буряад Республикын 1998 оной республиканска бюджет тухай» Буряад Республикын Хуулин 30-дахи статья соо нютагай бюджет бүхэнэй баталагдаһан хубааритай зохилдуулан, Буряад Республикын аймагуудай ба хотонуудай бюджетүүдээр тэрэ хубаарилагдадаг.

2. Жасын мүнгэ гаргашалга:

2.1. Буряад Республикын Правительство Буряад Республикын Финансын министрствээр дамжуулан, Буряад Республикын нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудай республиканска жасын мүнгэ захирагша болодог.

2.2. РФФПРСРФ-һээ трансфертын ороходо Финансын министрство Буряад Республикадахи Федеральна казначействын Управлении счедноо гурбан үдэрэй туршада мүнгэн туһаламжын мүнгэ тогтоогдоһон хэм хэмжээгээр нютагай бюджетүүдэй счедто дамжуулан оруулдаг.

2.3. Буряад Республикын Финансын министрство нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудтай зүбшэжэ, бюджетые гүйсэдхэлгын үедэ мүнгэнэй урагша хойшоо ябалгые хороохо зорилготойгоор Буряад Республикын республиканска бюджетэй хубида бюджетэй ссуда, налог гэхэ мэтэ орохо үрин тоосоондо нютагай бюджетүүдтэ эльгээгдэхэ хэмжээнэй мүнгэ даража болоно.

2.4. Нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудай абадаг мүнгэн туһаламжа тусгаар шэглэлтэй болон бюджетэй гаршануудай хамгаалагдаһан статьянуудые хангалгада түрүшын ээлжэндэ шэглүүлэгдэдэг.

2.5. Россин Федерациин ба Буряад Республикын налогой болон бюджетэй хуулинуудые эбдэһэн ушарнуудые Россин Федерациин Финансын министрствын хиналтын-ревизионно управлениин ба бусад хиналтын зургаануудай элирүүлэн байбал, РФФП ОМС-һээ трансфертын номологдоходо хэрэгтэй хэмжээнэй мүнгэн дарагдадаг.

4. Хиналта ба тоосолго:

4.1. Буряад Республикын Финансын министрство «Буряад Республикын 1998 оной республиканска бюджет тухай» Буряад Республикын Хуулин гүйсэдхэл тухай мэдээсэлтэй нэгэн доро нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэн туһаламжа үзүүлэхэ республиканска жасын бүридхэл болон нютагай бюджетүүдтэ оруулагдаһан мүнгэнэй хэмжээн тухай мэдээнуудые Буряад Республикын Арадай Хуралда, Буряад Республикын Правительствода дамжуулдаг.

4.2. Буряад Республикын нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэн туһаламжын республиканска жасын мүнгэ номололгые гүйсэд шалгахын тула Буряад Республикын Финансын министрство нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудай эрилтээр РФФПОМС-ын бодото бүридхэл тухай мэдээсэл дамжуулдаг.

“Буряад Республикын 1998 оной республиканска бюджет тухай” Буряад Республикын Хуулида 8-дахи хабсаргалта

Нютагай өөһэдн хүтэлбэрин зургаануудта мүнгэн дэмжэлгын республиканска жасада аймагай, хотын 1998 оной хубита

№№	Аймагуудай ба хотонуудай нэрэнүүд	Мүнгэн туһаламжын хамтын хэмжээндэ аймагай (хотын) дүн хамтын хэмжээн
1	Баргажанай	6,014
2	Баунтын	3,374
3	Бэшүүрэй	4,630
4	Зэдын	5,293
5	Яруунын	4,010
6	Загарайн	7,025
7	Захаминай	7,754
8	Ивалгын	3,396
9	Кабанскын	7,147
10	Хэжэнгын	4,147
11	Хурамхаанай	4,196
12	Хягтын	6,325
13	Муйскын	2,231
14	Мухар-Шэбэрэй	1,975
15	Ахын	0,373
16	Прибайкалин	3,858
17	Хойто-Байгалай	1,464
18	Сэлэнгын	1,303
19	Тарбагатайн	1,565
20	Түнхэнэй	5,018
21	Хорин	3,371
22	Северобайкалск хото	1,031
23	Улаан-Үдэ хото	14,499

“Буряад Республикын 1998 оной республиканска бюджет тухай” Буряад Республикын Хуулида 9-дахи хабсаргалта

“Алтанай урьһаламжын” мүнгэ тараалгын 1998 оной оршо ба гарша

Оршо	мянган түх.
Алта олзоборилдог һалбарин ссуда хэрэглэһэнэй түлөө процентнүүд	2510
“Байкалбанк” АК-гай мүнгэ хэрэглэһэнэй түлөө процентнүүд	4300
Бүхыдөө:	6810
Гарша	
Алта олзоборилдог предприятинуудта ссуда - үгтэһэн	6810
- хэблэлдэ	14516
- бусаагдаһан	7706

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.Л. АНГАРХАЕВ
 РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В. ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д.Д.СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Н.Д.НАМСАРАЕВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Д.Ш. ХУБИТУЕВ, А.Д. ТАПХАЕВ; В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).

Манай адрес:
 670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвиллин үйлсэ, 23, “Буряад үнэн” газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэг 3900 (хамта 25.900). Хэблэлдэ тушаагдаһан цаг 17.00.

“Республиканска типографи” гэхэн АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 21-40-45. Б-0079-дхи номертойгоор бүридхэлдэ афтагхай. Заказ № 8340

Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приёмын - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретариин - 21-50-52, секретариин - 21-50-52, таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86 (даагшан), 21-34-05, 21-55-97, соёлой, түүхын болон залуушуулай - 21-54-93 (даагшан), 21-57-63, 21-69-58, 21-60-21, мэдээсэлтэй болон рекламн - 21-62-62, 21-67-81, хэблэлэй - 21-33-61, оператор-корректорнүүдэй - 21-61-35, фотокорреспондентнүүдэй - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76.

“Бурятня” хэблэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-60-91.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлгые хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.